

Mesud Hero

**ENVER IMAMOVIĆ: PRIJESTOLNI BOBOVAC:
ARHEOLOŠKO-HISTORIJSKI VODIČ,
SARAJEVO, 2019.**

Ovih dana iz štampe je izišao vrlo zanimljiv arheološko-historijski vodič istaknutog bosanskohercegovačkog historičara emeritusa dr. Envera Imamovića pod nazivom *Prijestolni Bobovac: arheološko-historijski vodič*. Knjiga ima 70 stranica, gotovo džepnog izdanja, u kojoj je sadržana cijela historija i geografija jednog mjesta koje ima posebno mjesto u našoj kolektivnoj memoriji, izuzetno lijepih ilustracija, kvalitetnih fotografija u punom koloru i izuzetnoj štampi. U knjizi nam se otkriva sav sjaj, snaga i moć srednjovjekovnog bosanskog kraljevstva kroz ono što je Bobovac bio kao prijestolno mjesto bosanskih banova, a od 1377 godine i kraljeva, središte njihove vlasti i moći. To je mjesto gdje je bio izgrađen najveći kraljevski dvor, gdje se čuvala kraljevska riznica i prijestolna kraljevska znamenja. Ovaj prijestolni grad bio je najjača tvrđava nekad uglednog kraljevstva. Smješten je na oko 400 metara dugom i 30 do 100 metara širokom hridu bobovačke kose.

Važno je reći da nam autor u ovom vodiču pruža dragocjene informacije o bližoj okolini i ambijentu u kojem je smješten ovaj grad iznad kanjona rijeke Bukovice u blizini Kraljeve Sutjeske, koja je teritorij Općine Kakanj, ali sam Bobovac se nalazi u sastavu Općine Vareš. Smješten u srcu Bosne, Bobovac nije lahko pronaći, pa u prvom dijelu knjige imamo precizne informacije o tome kako se iz dva pravca može doći na ovo znamenito mjesto.

U prvom dijelu rada prof. Imamović piše o značaju ove prijestolnice kroz cijelo postojanje srednjovjekovne bosanske države, a to je vremenski period od

500-600 godina, i o odnosu više generacija „dobrih Bošnjana“ prema centralnom mjestu njihove države. Možemo reći da se sjećanje na Bobovac toliko duboko usjeklo u memoriju ovdašnjeg čovjeka da je postalo mjesto kulturnog okupljanja, teferiča, proslava i nacionalnih praznika, i to sve tri većinske etničke i vjerske zajednice u BiH. To nam govori da je kod svih potomaka srednjovjekovnih Bošnjana, koji danas žive u državi Bosni i Hercegovini, prema Bobovcu duboko ukorijenjen odnos kao prijestolju i sjedištu njihovih banova, kraljeva, prinčeva i princeza evropskog ugleda i mjestu na kojem se kroz cijeli period postojanja serdnjovjekovne Bosne odlučivala njihova sudbina.

Najveći dio ovog izvanrednog rada prof. Imamovića posvećen je naporu da se odgovori na pitanje kako je izgledala ova tvrđava prije pada Bosanskog kraljevstva 1463. godine i kako se desilo to da danas tamo imamo samo ostatke ostataka sjaja i moći naših predaka. U posebnoj temi koju je nazvao „Početak stručnog istraživanja Bobavca“ možemo pročitati da su ovaj prvorazredni arheološki lokalitet prije stručnjaka pohodile vojske pljačkaša i rušitelja! Ovaj grad je u tim pljačkama i destrukciji gotovo potpuno uništen. Od dvadesetih godina sedamnaestog stoljeća, kad je napušten kao tvrđava od osmanske vojske, lokalno stanovništvo, motivirano mitovima i legendama o zakopanom kraljevskom blagu, prekopalo ga je uzduž i poprijeko. Poslije toga su oficiri austrougarske vojske sa puno vojnika i raznih pomagala dugo kopali po Bobovcu i s njega na konjima odnijeli sve što su našli! U ovom radu prof. Imamović nam opisuje stepen i način razaranja sve do prvih sistematskih arheoloških istraživanja koje je od 1959. do 1967. godine provodio Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine na čelu s kustosom dr. Pavom Anđelićem. Rezultati ovog, možda, najvećeg i najznačajnijeg arheološkog projekta na tlu Bosne i Hercegovine, objavljeni su u monumentalnoj monografiji pod naslovom „Bobovac i Kraljeva Sutjeska“, objavljenoj 1973 godine. Ali, iz naprijed navedenih razloga nije pronađeno sve ono što se očekivalo. Ipak, fragmenti burne bosanske historije koji su se ukazali, potvrdili su pretpostavke o sjaju i moći bosanskog kraljevstva. U ovom vodiču autor je objavio slike nastale tokom iskopavanja, kao i najznačajnije nalaze koji su pronađeni i koji se čuvaju u depoima Zemaljskog muzeja BiH. A ti nalazi govore mnogo više nego što smo do sad mogli i pretpostaviti. Zbog očuvane temeljne strukture cijelog kompleksa, autor nam predstavlja njegov tlocrt, s detaljima koji su dio istinske fascinacije ovog nekad veličanstvenog grada. Svaki objekat je označen i unesen u priloženi Plan tvrđave. Ovaj Plan je vrlo koristan prilikom obilaska

lokaliteta, jer se vidi da je ulaz u Grad sa njegove sjeverne strane bio snažno utvrđen bedemima i dvije kule, odakle put vodi do prve palače. U Plan je unesen svaki objekat do zadnjeg, južne kule osmatračnice, koja je s okolnim bedemima štitila Veliku palaču. Tako je prof. Imamović posebno predstavio i obradio razloge utvrđivanja sjevernog prilaza Gradu. Na brdu Vis graditelji su podigli najjaču kulu, nazvanu Branič kula. Ova šestostrana kula, visoka 3. ili 4. sprata, većim dijelom je bila isturena u vanjsku stranu bedema. Njeni zidovi su bili debeli 3. do 4. metra i ona je lijepo vizuelno predstavljena na 22. stranici vodiča. Djelimično je rekonstruisana i organizacija života u ovom gradu-tvrđavi. Opisujući dio koji lokalno stanovništvo danas zove Crkvice, autor piše da je tu, u stvari, bio mali gradski trg. Iako je bio u bedemima, od dvora je bio odvojen posebnim zidovima. Na ovom mjestu su bili smješteni trgovci, zanatlije, porodice gradske posade. itd. Ovdje su se nalazili dućani, krčme, prenoćišta, skladišta, i sl. Ovaj dio Bobovca posjetiocima će upasti u oči po jedinom obnovljenom objektu u ovom kompleksu, a to je kraljevski mauzolej.

Cijeli grad je bio opasan moćnim bedemima debelim i do 4 metra, dužim od 1 kilometra, koji su bili dodatno zaštićeni dubokim kanalima. U bedeme je bilo uklopljeno 11 moćnih odbrambenih kula. Graditelji Bobovca su maksimalno iskoristili prirodnu konfiguraciju terena tako što su prelazak sa jednog na drugi nivo tvrđave dodatno osigurali s tri pokretna mosta koji su se lancima dizali na čekrk. Takav način osiguranja za ono vrijeme u Evropi primjenjivan je samo na strateški, vojno i politički najznačajnijim tvrđavama, kakav je bez sumnje bio Bobovac i zbog toga je i dobio epitet „neosvojivi“. Na žalost, sva energija, znoj i novac koji je uložen u gradnju nije bio dovoljan da od agresora, rušitelja i lopova svake moguće vrste sačuva ni grad, niti posmrtni mir naših banova, kraljeva i užih članova njihovih porodica. U ovom Vodiču možemo pročitati da su arheolozi 1959 godine pronašli zastrašujuće prizore kopanja, pljačkanja i uništavanja u kraljevskom mauzoleju. Kraljevski grobovi ne samo da su bili oskrnavljeni, nego su namjerno polomljene nadgrobne ploče na kojima su bili izrađeni natpisi, uklesani likovi i kraljevska obilježja. Skeletni ostaci su većinom razdrobljeni i pobacani po grobnici, okolnom proplanku i šumi!

U ovom Vodiču postoji mnogo toga što se ne može vidjeti na samom Bobovcu. Pošto do sad nije pronađen crtež, skica, opis ili neka gravura ovog veličanstvenog grada od strane nekog ko ga je posjetio prije pada 1463. godine,

što ne znači da ona ne postoji, autor je angažovao akademskog slikara Senada Begića kako bi izvršio rekonstrukciju vizuelnog izgleda svakog objekta! A tu rekonstrukciju je bilo moguće izvršiti na osnovu temeljnih dijelova cijelog kompleksa koji su sačuvani u zemlji i detaljnog proučavanja i upoređivanja drugih velikih fortifikacijskih objekata po Bosni i drugim dijelovima Evrope iz onog vremena. Posebno je zanimljivo to što su naglašene rekonstrukcije najjačih kula, dijelova bedema, ulazna vrata, palače, cisterne za vodu, itd.

Brojne tajne bobovačkih riznica i tamnih podruma još nisu otkrivene, a samo pitanje je hoće li ikad biti rasvijetljene! Autor u ovom, za Bosnu i Hercegovinu izuzetno važnom radu, navodi izvore savremenika iz kojih možemo samo pretpostaviti koliko je bogatstvo ondje bilo akumulirano. Tako nam donosi vijesti osmanskih hroničara Ašik-paše i Dursun-bega, koji su pratili sultana Mehmeda Fatiha na pohodu u Bosnu, da su u tim riznicama našli „toliko blaga da se izbrojati nije moglo!“ Ove navode je krajem XVI stoljeća potvrdio dubrovački historičar Mauro Orbini.

„Prijestolni Bobovac“ je knjiga malog obima, ali sa obiljem podataka od izuzetne važnosti za cijelu historiju države Bosne i Hercegovine. O tim podacima se u javnom prostoru govori vrlo malo ili se krivo interpretiraju, rekao bih, iz političkih razloga. Kad imate u rukama ovu knjigu, ne možete a da se ne zapitate kako je bilo moguće da se ovakav grad napravi na vrhu ovog brda, kako su graditelji dovukli onoliki građevinski materijal i nosili ga i premještali po onom hridu, koliko su uložili znoja i novca?! Ne možete a da ne poželite da ga vidite onakvog kakav je on bio, a vidite ga samo kad zatvorite oči i otvorte ovaj Vodič! Samo u njemu možete vidjeti kako je izgledao taj najjači i najtvrdi stražar Bosanskog kraljevstva. I danas, bez obzira na to što je najporušenija prijestolnica u Evropi, Bobovac u nama izaziva snažan osjećaj ponosa na slavne dane Bosanskog kraljevstva, vrijeme kad smo najmoćnijim evropskim dinastijama i dvorovima bili ravnopravan partner, a neprijateljima dostojan protivnik.

Prof. dr. Enver Imamović je ovim Vodičem našoj domovini Bosni i Hercegovini ostavio najljepši poklon koji jedan naučni radnik međunarodnog renomea može ostaviti svojoj Domovini.